

بررسی ابزارها و شیوه‌های صدور ارزش‌های انقلاب اسلامی ایران (با تأکید بر اندیشه‌های امام خمینی (ره))

عنایت الله یزدانی*

علیرضا آقا حسینی**

احسان شیخون***

چکیده:

اصولاً هر انقلاب بزرگی که در جهان رخ می‌دهد، بعد از مدتی کوتاه در صدد بر می‌آید که ارزش‌های موجود در انقلاب خود را به سایر نقاط دنیا گسترش دهد. در این زمینه باید از ابزارهای مناسب و مفیدی استفاده کند تا با کمترین هزینه‌ها بیشترین سودها را نصیب خود نماید. از این رو انقلاب اسلامی ایران، علاوه بر اینکه یک «انقلاب بزرگ» محسوب می‌شود، به علت برخورداری از ویژگی «جهان‌شمولی اسلامی»، که نیرومندترین و برانگیزنده‌ترین عامل برای صدور انقلاب اسلامی است، در تلاش برای اشاعه ارزش‌ها و آرمان‌های خود به سرتاسر گیتی است. بالطبع، جمهوری اسلامی ایران از ابزارها و روش‌هایی برای خط مشی صدور انقلاب خود استفاده می‌کند که مورد تأکید رهبران آن بوده است.

در این نوشتار، با این فرض که جمهوری اسلامی ایران تا کنون از ابزارها و شیوه‌های گوناگونی، با رهبری و راهنمایی امام خمینی (ره)، برای صدور انقلاب اسلامی استفاده کرده و توانسته است در عملی کردن این خط مشی به صورت موفق عمل کند، در صدد پاسخ دادن به این پرسش هستیم که جمهوری اسلامی ایران از چه روش‌ها و ابزارهایی برای صدور ارزش‌های انقلاب اسلامی در منطقه خاورمیانه استفاده کرده است؟ برای این منظور از رویکرد توصیفی و تحلیلی استفاده شده و با توجه به ماهیت موضوع، گردآوری اطلاعات با استفاده از روش کتابخانه‌ای صورت پذیرفته است.

واژگان کلیدی: امام خمینی (ره)، انقلاب اسلامی ایران، صدور ارزش‌های انقلاب اسلامی، ابزارها و شیوه‌های صدور انقلاب اسلامی.

Yazden2006@yahoo.com

alireza.aghahosseini@gmail.com

e.sheikhoun@yahoo.com

*. دانشیار روابط بین‌الملل دانشگاه اصفهان.

** . استادیار علوم سیاسی دانشگاه اصفهان.

*** . کارشناس ارشد روابط بین‌الملل دانشگاه اصفهان.

تاریخ تصویب: ۹۱/۶/۲۳

تاریخ دریافت: ۹۱/۳/۸

ما به همهٔ جهان تجربه‌هایمان را صادر می‌کنیم و نتیجه مبارزه و دفاع با ستمگران را بدون کوچک‌ترین چشمداشتی، به مبارزان راه حق انتقال می‌دهیم، و مسلماً محصول صدور این تجربه‌ها، جز شکوفه‌های پیروزی و استقلال و پیاده‌شدن احکام اسلام برای ملت‌های در بند نیست. (امام خمینی (ره)، ۱۳۶۶: ۲۰، ۱۱۸)

مقدمه

معمولاً کاربرد اصطلاح «صدور انقلاب» برخلاف اصطلاحاتی چون «مداخله»، «تجاوز» و «دفاع از خود» در نوشته‌های مربوط به روابط بین‌الملل دیده نمی‌شود. با این حال، ایده اصلی در پیگیری اقدام به صادر کردن انقلاب، نه دقیقاً در برداشت اروپامحوری و به زبان جامعه بین‌الملل پس از معاهده وستفاليا، بلکه در تعریف وسیع کلمه، بخشی از روابط بین‌الملل کهن و کنونی است. مفهوم صادر کردن انقلاب، چه در انقلاب اسلامی پیامبر ﷺ که می‌تواند وجهی قدسی داشته باشد و چه در انقلاب‌های آمریکا، فرانسه و روسیه که دنیوی و غیر مذهبی بوده است، نتیجهٔ قهری پدیدهٔ انقلاب در سراسر تاریخ جهان است. این موضوع، برای نمونه متأخر، انقلاب ایران نیز صدق می‌کند. بنابراین پدیدهٔ گسترش و اشاعهٔ ارزش‌های غالب در هر انقلاب که آن هم منبعث از ایدئولوژی آن است، در همهٔ انقلاب‌هایی که داعیه جهانشمولی دارند دیده می‌شود و جمهوری اسلامی ایران نیز از این قاعده مستثنی نیست.

از زمان وقوع انقلاب اسلامی در ایران، سیاست‌های مختلفی برای اهدافی چون وحدت مسلمین جهان، ایجاد حکومت‌های اسلامی، دفاع و حمایت از مستضعفین جهان و... با انگیزهٔ خیرخواهانه و استقلال‌طلبانه برای بهبود وضعیت مسلمانان طراحی و دنبال شده است. در این راستا سعی شده از ابزارها و شیوه‌های مناسبی در جهت صدور ارزش‌های انقلاب اسلامی استفاده شود.

به همین دلیل، امام خمینی (ره)، بنیانگذار انقلاب اسلامی ایران، همواره راهکارها و راهبردهایی را به دستگاه سیاست خارجی و احاد مردم پیشنهاد و توصیه می‌نمودند که با سرلوحه قرار دادن آنها می‌توان در پیشبرد هر چه بهتر سیاست صدور انقلاب

موفق بود. از جمله ابزارها و شیوه‌هایی که امام خمینی(ره) از آنها در جهت صدور ارزش‌های انقلاب اسلامی یاد می‌کرد می‌توان به صدور انقلاب به عنوان نمونه، حمایت از جنبش‌های آزادی‌بخش و مستضعف جهان، استفاده از تبلیغات رسانه‌ای، برگزاری و تشکیل سمینارها و کنگره‌ها، تربیت و اعزام مبلغ، پذیرش و اعزام دانشجو، تقویت سفارتخانه‌ها، افزایش مراکز علمی - تحقیقاتی و فرهنگی در خارج از کشور و... اشاره نمود.

در ادامه، به بررسی هر یک از این ابزارها و شیوه‌ها با تأکید بر اندیشه‌های امام خمینی(ره) خواهیم پرداخت و پیشنهادهای را برای عملی‌شدن هر چه بهتر این سیاست‌ها با در نظر داشت دیدگاه‌های امام خمینی(ره)، ارائه خواهیم داد.

۱. ویژگی‌ها و خصوصیات انقلاب اسلامی ایران

هر انقلابی که به وقوع می‌پیوندد، گذشته از خصوصیات مشترکی که با سایر انقلاب‌ها دارد، دارای ویژگی‌ها و عناصر مختص به خود نیز هست. این ویژگی‌ها از انقلابی به انقلاب دیگر متفاوت است. در انقلاب‌هایی که جنبه مدلبخش دارند، این عوامل نقش تعیین‌کننده‌ای را در اتخاذ سیاست‌های مناسب در عرصه داخلی و خارجی بر جای می‌گذارند. از همین روست که امام(ره) می‌فرماید: «شک نباید کرد که انقلاب اسلامی ایران از همه انقلاب‌ها جداست. هم در پیدایش و هم در کیفیت مبارزه و هم در انگیزه انقلاب و قیام.» (امام خمینی(ره)، ۱۳۷۸: ۷) از منظر ایشان، این ویژگی‌ها و خصوصیات عبارتند از:

۱-۱. مذهبی‌بودن و احیای ارزش‌های دینی و اخلاقی

این خصوصیت در عنوان اسلام، انقلاب و نظام جمهوری جلوه نمود. مردم در انقلاب اسلامی به دنبال تحولاتی بودند که بر مبنای «اسلام» صورت گیرد. تلاش طولانی استکبار جهانی و ایادی داخلی آن در حذف اسلام از زندگی سیاسی اجتماعی و فرهنگی مردم، با این انقلاب بی‌اثر شد.

مردم باورهای دینی را سرلوحه خاص خود از انقلاب قرار دادند. این خصوصیت سبب شد تا انقلاب محدود به اقشار خاصی نشود و همه مردم در صحنه‌های انقلاب حاضر شده و انقلاب را از آن خود و برای خود بدانند و از بسیاری حوادث و جریانات سوء که در انقلاب‌ها، امری طبیعی و ذاتی بود جلوگیری شود. (بهرامی، ۱۳۸۸: ۹۷ - ۹۹) انقلاب اسلامی ایران هنگامی اتفاق افتاد که انجام انقلاب با ماهیت مذهبی به دلیل فرهنگ سیاسی حاکم بر جهان ناممکن می‌نمود. اندیشه‌های لائیک و سکولار، اندیشه‌های فراگیر جهان سیاست بود. جهان در این عصر با وجود اینکه عصر «تقابل ایدئولوژی‌ها» نامیده می‌شد، ولی این وفاق و وحدت نظریه وجود داشت که مذهب نمی‌تواند و نباید در سیاست دخالت نماید، اما وقوع انقلاب اسلامی در ایران خط بطلانی بر این تفکرات مادی‌گرایانه بود.

۱-۲. عدالت‌خواهی

جامعه اسلامی، جامعه‌ای است عدالت‌محور و در نهایی‌ترین وجه، دارای چنان نظام سیاسی است که در رأس هرم حاکمیت و در بالاترین رده ساختار سیاسی آن، امام معصوم علیه السلام قرار دارد. این جامعه ویژگی‌هایی دارد که مهم‌ترین آنها جایگاه رفیع «عدالت» در گفتمان نظری و اجرایی آن است.

از نظر قرآن، «عدالت» اصل و مبدأ هستی بوده و خلقت بر پایه عدالت صورت گرفته است؛ یعنی هستی بر اساس آن به وجود آمده: «وَتَمَّتْ كَلِمَةُ رَبِّكَ صِدْقًا وَعَدْلًا لَا مُبَدِّلَ لِكَلِمَاتِهِ» (انعام، ۱۱۵)، و والاترین هدف خلقت جهان و بشریت، رسیدن به عدالت و تحقق آن در جامعه و نفوس انسان‌ها معرفی شده است. از این رو می‌فرماید: «لِيَقُومَ النَّاسُ بِالْقِسْطِ» (حدید، ۲۵)، تا انسان‌ها برای عدل و قسط قیام کنند.

عدالت در نگاه قرآنی، ارزش ذاتی و نفس‌الامری داشته و امنیت همه امور به آن وابسته است؛ یعنی عدالت صرف یک مفهوم انتزاعی نیست، بلکه مفهومی عقلی است که ریشه در هستی و فطرت انسانی دارد و همه ابعاد وجودی عالم را دربرمی‌گیرد. (جمشیدی، ۱۳۸۰: ۱۱۳؛ بهرامی، ۱۳۸۸: ۱۰۱-۱۰۲؛ حق پناه، ۱۳۸۰: ۶۳ - ۸۸) از این رو به صورت پیوسته و مداوم مورد تأکید قرار گرفته است. «إِنَّ اللَّهَ يَأْمُرُ بِالْعَدْلِ

وَالْإِحْسَانَ» (نحل، ۹۰) قطعاً خداوند بر اجرای عدالت و نیکی امر می‌کند. امام خمینی نیز در این باره می‌فرماید:

اسلام خدایش عادل است، پیغمبرش هم عادل است و معصوم، امامش هم عادل و معصوم است، قاضی‌اش هم معتبر است که عادل باشد، فقیهش هم معتبر است که عادل باشد، شاهد طلاقش هم معتبر است که عادل باشد، امام جماعتش هم معتبر است که عادل باشد، امام جمعه‌اش هم باید عادل باشد، از ذات مقدّس کبریا گرفته تا آن آخر. (امام خمینی، ۱۳۶۱: ۳، ۳۰۴)

با توجه به سخنان امام خمینی (ره) می‌توان دریافت که عدالت اجتماعی، ارزشی است که بدون آن نظام اسلامی محقق نخواهد شد. هدف پیامبران و آخرین ذخیره الهی، حضرت صاحب الزمان (عج) اقامه قسط در جامعه است. عدالت اجتماعی به این معناست که فاصله ژرف میان طبقات و برخورداری‌های ناحق و محرومیت‌ها از میان برود و مستضعفان و پابرهنگان که همواره مطمئن‌ترین و وفادارترین مدافعان انقلاب‌اند، احساس و مشاهده کنند که به سمت رفع محرومیت، حرکتی جدی و صادقانه انجام می‌گیرد.

عدالت اجتماعی توأم با روحیه و آرمان انقلابی و برخورداری از ارزش‌های اخلاقی اسلام است که می‌تواند کشوری نمونه بسازد و انقلاب اسلامی مدّعی شود که به اهداف عمده خود رسیده است. (مؤسسه فرهنگی قدر ولایت، ۱۳۸۰: ۹۵-۹۸؛ پاکده، ۱۳۸۸: ۸۲) از این جهت بر پایی عدالت اجتماعی در سطح داخلی و جهانی یکی از ویژگی‌های اصلی انقلاب اسلامی ایران است که تحقق آن لازمه تشکیل «امت واحده اسلامی» می‌باشد.

۳-۱. مردم‌گرایی

یکی از مشخصه‌های انقلاب اسلامی که اکثر تحلیل‌گران و متخصصین تحولات اجتماعی را متحیر نمود، این واقعیت بود که چگونه در ایران به ناگهان تقریباً تمامی مردم همزمان و هماهنگ قیام نموده و همصدا خواستار تحول و تغییر رژیم شاهنشاهی شدند.

واژه «مردمی» مفهوم مهمی در ایران انقلابی است. انقلاب، حرکتی بود هم مردمی و هم مردم‌گرا؛ زیرا عملاً تمام اقشار جامعه ایران در آن شرکت کردند. چنین امری در انقلاب‌های دیگر بی‌سابقه بود. برای مثال، در انقلاب کبیر فرانسه که در سال ۱۷۸۹ به پیروزی رسید، مردم نقش قاطعی در سقوط رژیم بورژوازی نداشتند. گروهی از معترضین مانند «گیزو» و «ژوره» انقلاب فرانسه را به بورژوازی منتسب می‌کنند که در آن زمان حدود ۱/۵٪ جمعیت کشور فرانسه بودند. (بهرامی، ۱۳۸۸: ۹۱-۹۴) برخی دیگر مانند «ماتیز» این انقلاب را نتیجه شورش طبقه اشراف و نجبا می‌دانند که حدود ۱٪ جمعیت فرانسه را تشکیل می‌دادند. در سقوط رژیم بورژوازی در انقلاب فرانسه حتی یک نفر هم کشته نشد. (محمدی، ۱۳۷۶: ۱۰۹-۱۱۹؛ پاکده، ۱۳۸۸: ۳۷)

در انقلاب ایران، همه مردم از گروه‌ها و طبقات مختلف شرکت داشتند و همه خواستار هدفی مشترک بودند. در انقلاب بزرگی چون انقلاب کبیر فرانسه و انقلاب اکتبر روسیه، مردم صحنه گردان انقلاب بودند و قیامشان نقش تعیین‌کننده داشت، ولی یکپارچگی و تشکل انقلاب ایران را نداشتند. در انقلاب ایران تنها روشنفکران و آزادی‌خواهان و یا کارگران و دهقانان نبودند که آن را رقم زدند، بلکه در کنار این گروه‌ها و دیگر اقشار مختلف، مردم نیز در صحنه حضوری فعال داشتند. (عمید زنجانی، ۱۳۷۶: ۲۸)

بنابراین مردمی بودن انقلاب اسلامی، خصوصیت مهمی است که در نام «جمهوری» نظام متجلی گردید. مردمی بودن انقلاب اسلامی از دو جهت با مردمی بودن سایر انقلاب‌ها تفاوت دارد: اول اینکه، مردمی بودن جزء ذات اسلام است، نه خارج از آن. با این توضیح که اسلام برای مردم و هدایت آنان از سوی خداوند تبارک و تعالی نازل شده است. بنابراین همواره فلاح و رستگاری آنها را مد نظر دارد و چنین دینی، حضور مردم در اجرای مقررات و دفاع از حریم خود را، اصل اولیه می‌داند. دوم آنکه، اسلام به طور واقعی و حقیقی مردم را در صحنه حفظ می‌کند. کذب، دروغ و صورت‌سازی در حضور مردم در صحنه‌های انقلاب، راهی ندارد. حضور حقیقی مردم در انقلاب اسلامی و نقش آنان در انتخاب همه مسئولان و حفظ دستاوردهای انقلاب اسلامی، مظهر صداقت نظام اسلامی در مردمی بودن خویش است.

۴-۱. جهان‌شمولی

به جرأت می‌توان گفت که «جهان‌شمولی اسلامی» مهم‌ترین محرک عامل برای صدور انقلاب است. از آنجا که ایدئولوژی انقلاب ایران منبعث از اسلام است، جهان‌شمولی یکی از خصوصیات اجتناب‌ناپذیر آن است. از این نگرش، انقلاب‌ها را می‌توان به دو دسته تقسیم کرد: یک دسته آنهایی هستند که تبعات خارجی نداشته و صرفاً به تغییر، تحول و دگرگونی در چارچوب یک مرز سیاسی می‌انجامند؛ دسته دیگر، نه تنها جنبه‌های داخلی را تحت تأثیر خود قرار می‌دهند، بلکه تبعات بسیاری در آن سوی مرزهای خود دارند. این مهم را می‌توان در انقلاب ایران، فرانسه و روسیه به وضوح مشاهده کرد. چنین انقلاب‌هایی اصولاً طرحی برای همهٔ جهان ارائه می‌دهند. به عبارتی، این انقلاب‌ها جنبه برون‌افکنی دارند. از این نظر، اهداف فراملی انقلاب اسلامی ایران عبارتند از:

نفی استعمار و سلطه خارجی؛ حمایت از مسلمانان، مظلومان و مستضعفان جهان؛ گسترش اعتقادات، اندیشه‌ها و فرهنگ اسلامی و تقویت مسلمانان در سراسر عالم؛ تلاش برای تقویت پایه‌های وحدت و انسجام امت اسلامی در سطح جهان؛ تلاش برای بیداری و اتحاد مستضعفان در سراسر جهان؛ هشدار، تذکر و تنبیه متجاوزان به حقوق انسان‌ها در صحنهٔ بین‌المللی؛ تلاش برای تغییر نظام غیرعادلانه حاکم بر جهان و دگرگونی در ساختارهای بین‌المللی بر آمده از نظام غیر عادلانه. در مجموع و با توجه به مباحثی که تا کنون بیان شد ویژگی‌های مهم انقلاب اسلامی ایران را در موارد زیر می‌توان خلاصه نمود:

فرهنگی و ارزشی بودن؛ نشأت گرفته از اسلام ناب با قرائت اهل بین عصمت و طهارت عَلَيْهِ السَّلَام؛ نفی ایدئولوژی‌های مارکسیسم - لنینیسم در بلوک شرق و سرمایه‌داری لیبرال در بلوک غرب و نفی نظام سلطه و استکبار جهانی با طرح شعار محوری نه شرقی، نه غربی، جمهوری اسلامی؛ ظهور در یکی از حساس‌ترین مناطق ژئوپلی استراتژیکی جهان که در شرایط فعلی حساسیت‌های ژئواکونومیک و ژئوکالچر نیز بر آن منطبق گردیده است؛ احیای دوبارهٔ فرهنگ و تمدن اسلامی با طرح و نهادینه‌سازی نظام ولایت فقیه و مردم‌سالاری دینی؛ ارائه الگوی برتر فرهنگی-تمدنی و به چالش

کشیدن فرهنگ و تمدن شرقی و غربی؛ زمینه‌سازی برای برقراری حاکمیت جهان‌شمول و عدل‌گستر اسلامی در شرایط عصر ظهور؛ طلایه‌داری اندیشه‌ی جهانگرایی اسلامی با آرمان مهدویت در چالش جهانی برخورد تمدن‌ها و مقابله با یکجانبه‌گرایی نظام سلطه جهانی.

۲. صدور انقلاب از دیدگاه امام خمینی (ره)

از دیدگاه امام خمینی (ره)، وفاداری به ارزش‌های والای اسلام و عمل به آنها در اولویت قرار دارد و اسلام دین تمامی ابنای بشر است. بنابراین، اعتقاد به ارزش‌های اسلامی مبین نوعی احساس مسئولیت نسبت به جامعه جهانی است. نفی فرهنگ‌ها و ارزش‌های مادی که الگوی حکومت در شرق و غرب می‌باشد و نیز مبارزه با کجروی‌ها، توطئه‌ها و آگاهی دادن به ملت‌ها در مضار چنین فرهنگ‌هایی، نوعی احساس مسئولیت دائمی در قبال جامعه جهانی است. از این رو در این دیدگاه، بستن مرزها و اسیرشدن در قیوداتی نظیر توسعه و رشد ملی بدون توجه به سرنوشت سایر ملت‌ها نفی می‌شود و هرگونه رشدی در داخل، در گرو تلاش برای رشد سایر ملت‌هاست. ماهیت اصلی این تفکر مبتنی بر نفی ظلم و ظلم‌پذیری، نفی سلطه و سلطه‌گری و نفی سکوت و برخورد انفعالی است.

از دیدگاه امام خمینی (ره) کشور ایران باید تبدیل به یک الگوی متعالی شود و تنها در صورتی می‌توان الگوی مناسبی برای ملت‌ها گردید که آنها حس کنند در قبال مسائل و معضلاتشان احساس مسئولیت انقلابی وجود دارد. ایشان در این زمینه می‌فرماید:

معنی صدور انقلاب ما این است که همه ملت‌ها بیدار بشوند و همه دولت‌ها بیدار بشوند و خودشان را از این گرفتاری که دارند و از این تحت سلطه بودن که هستند و از اینکه همه مخازن آنها دارد به باد می‌رود و خودشان به نحو فقر زندگی می‌کنند نجات بدهد. (امام خمینی (ره)، ۱۳۶۱: ۱۳، ۲۸۱)

در این قالب، مفهوم صدور انقلاب با اتخاذ شی روشنگرانه‌ای که ملت‌ها خود در تغییر سرنوشت خویش اقدام نمایند، کاملاً عجین گشته و حرکت‌های نظامی‌گرایانه که مستلزم اخذ تصمیم و اقدام بجای ملت‌ها باشد به کلی نفی می‌شود. (مؤسسه تنظیم و

نشر آثار امام خمینی (ره)، ۱۳۷۶: ۱۲-۲۰) در این مسیر، ارتباط دیپلماتیک با حکومت‌ها نیز وجود دارد. در این دیدگاه، ضمن آنکه صدور انقلاب و وظیفه‌ای انقلابی و اسلامی به شمار می‌آید، ولی چنین روندی در صورتی موفق خواهد شد که بتواند در داخل نیز یک الگوی موفق تدارک دیده و به عنوان امت شاهد و نمونه تلقی شود.

امام خمینی (ره) در پاسخ به آنهایی که صدور انقلاب را با استفاده از شیوه‌های غیرمعمول و خشونت‌آمیز معرفی می‌نمایند به کرات نقل فرموده‌اند که جمهوری اسلامی ایران قصد صدور انقلاب را از طریق جنگ و خشونت ندارد: «ما می‌خواهیم انقلابمان را با تبلیغ صادر کنیم نه با شمشیر.» (امام خمینی (ره)، ۱۳۶۸: ۱۸، ۸۰) «اینکه می‌گوییم انقلاب ما باید به همه جا صادر شود، این معنی غلط را از او برداشت نکنند که می‌خواهیم کشورگشایی کنیم.» (امام خمینی (ره)، ۱۳۶۱: ۱۳، ۱۲۷) «ما نمی‌خواهیم تفنگ بکشیم، شمشیر بکشیم و حمله کنیم... ما می‌خواهیم انقلاب فرهنگی‌مان را انقلاب اسلامی‌مان را به همه ممالک اسلامی صادر کنیم.» (همان، ۱۲، ۲۸۳) «ما که می‌خواهیم اسلام در همه جا باشد... ما که نمی‌گوییم می‌خواهیم با سر نیزه صادر کنیم.» (امام خمینی (ره)، ۱۳۶۸: ۱۸، ۱۲۹) «صدور با سر نیزه، صدور نیست. صدور با زور، صدور نیست. صدور آن وقتی است که اسلام، حقایق اسلام، اخلاق اسلامی، اخلاق انسانی... رشد پیدا بکند.» (امام خمینی (ره)، ۱۳۶۱: ۱۳، ۴۴۸) «ما که می‌گوییم می‌خواهیم اسلام را صادر کنیم؛ معنایش این نیست که سوار طیاره بشویم و بریزیم به ممالک دیگر، یک هم‌چو چیزی نه ما گفتیم و نه می‌توانیم.» (امام خمینی (ره)، ۱۳۶۸: ۱۸، ۲۴۳) «صدور انقلاب به لشکرکشی نیست، بلکه می‌خواهیم حرفمان را به دنیا برسانیم.» (همان، ۱۹، ۱۴۲) «... ما با کسی جنگی نداریم، امروز انقلاب ما صادر شده است.» (امام خمینی (ره)، ۱۳۶۱: ۱۵، ۲۰۰) بنابراین در یک جمع‌بندی کلی صدور انقلاب از دیدگاه امام (ره) به مفهوم تأکید بر ارزش‌ها در داخل و اهتمام جدی به ارائه و اشاعه ارزش‌ها و آرمان‌های انقلاب اسلامی ایران در خارج می‌باشد.

۳. ابزارها و شیوه‌های صدور انقلاب اسلامی ایران از منظر امام خمینی (ره)

۳-۱. انقلاب با نمونه

منظور از انقلاب با نمونه این است که کشور ایران با اعمال سیاست‌های داخلی و خارجی صحیح تبدیل به یک الگو و مدل واقعی و حقیقی از اسلام شود. برای رسیدن به این مهم، پیشرفت در زمینه‌های مذهبی، سیاسی، اقتصادی و علمی، در الویت قرار دارند؛ چنانچه امام خمینی (ره) می‌فرماید:

اگر چنانچه اسلام به آن معنایی که هست در ایران تحقق پیدا بکند، مطمئن باشید که کشورها یکی بعد از دیگری همین روّیه را پیدا می‌کنند. اگر ما خوب این نقش را بازی بکنیم و اسلام را به آن طوری که هست در ایران پیاده‌اش بکنیم، علاوه بر اینکه خودمان - ان شاء الله - پیروز هستیم و تا آخر هم پیروز هستیم ان شاء الله از ما به سایر بلاد [سرایت می‌کند] که نظر ما به این است که همه بلاد مسلمین اسلامی باشد، حکومت در دنیا حکومت اسلامی باشد. (امام خمینی (ره)، ۱۳۶۱: ۱۰، ۱۸۰)

در مورد صدور انقلاب از طریق «نمونه‌سازی» چهار رویکرد مطرح است: یکی «رویکرد اسلامی کردن تمام عیار ایران» را مد نظر قرار می‌دهد. این رویکرد چنین توصیف می‌شود که اگر ما کشورمان را بر اساس اسلام بسازیم، اگر سنن پیامبر ﷺ و ائمه معصومین علیهم‌السلام را سرمشق خود قرار دهیم، و اگر اهداف، آرمان‌ها و ارزش‌هایی را که اسلام بر آنها تأکید کرده است اجرا کنیم، کشور و انقلابمان سرمشقی برای سایر کشورها خواهد شد.

دومین رویکرد، «رویکرد بازسازی جامعه و اقتصاد» ایران پس از جنگ است. اکبرهاشمی رفسنجانی معتقد است که جهان به اشتباه فکر می‌کند که ما می‌خواهیم انقلابمان را با حمله به کشورهای دیگر از طریق جنگ و اقدامات نظامی صادر کنیم. وی می‌افزاید که اگر ما اکنون (اوضاع پس از جنگ) از عهده ایجاد نوع قابل قبولی از جامعه برآییم و مدلی مناسب از توسعه، پیشرفت تکامل و اخلاقیات صحیح اسلامی برای جهان به وجود بیاوریم، به آنچه جهان از آن می‌ترسد؛ یعنی صدور انقلاب اسلامی، نائل خواهیم شد. (اسپوزیتو، ۱۳۸۲: ۶۶-۷۰)

دیدگاه سوم می‌گوید: اگر بتوانیم جامعه ایران را به یک «نمونه فرهنگی و سیاسی» در جهان اسلام تبدیل کنیم، قادر خواهیم بود بدون هزینه‌های زیاد و با کارایی بالا ارزش‌های انقلاب اسلامی را به سایر کشورها اشاعه دهیم. (غلامی، ۱۳۸۴: ۷۳ - ۷۷) چنین برداشتی در دوره ریاست جمهوری آقای محمد خاتمی قوت یافت و با خط مشی تشنج‌زدایی و مسأله گفتگوی تمدن‌ها پی‌گیری شد.

رویکرد چهارم از سال ۱۳۸۴ و آغاز ریاست جمهوری آقای محمود احمدی‌نژاد تبلور یافت، که در کنار سایر موارد فوق تأکیدش را بر پیشرفت‌های علمی - فناوری قرار داده است. به این صورت که ایران به یک نمونه پیشرفته در زمینه‌های مختلف علمی تبدیل گردد تا بتواند جایگاه خود را در نظام بین‌الملل ارتقا دهد، آنگاه است که می‌تواند با استفاده از این قدرت و در سایه انتقال فناوری به کشورهای اسلامی و دیگر کشورها، ارزش‌های خود را نیز انتقال بدهد.

امروزه کشورهایی که بتوانند با غلبه بر فناوری برتر، صورت آن را در اختیار سایر کشورها قرار دهند، به راحتی خواهند توانست تفکر و اندیشه خود را به همان کشورها صادر کنند؛ یعنی برای صدور تفکر و ایدئولوژی، ابتدا باید مسلح به فناوری جدید و برتر شد. برای مثال، دستیابی به فناوری هسته‌ای، فضایی (ماهواره‌ای)، پزشکی (مانند شبیه‌سازی و استفاده از سلول‌های بنیادین در امور مختلف) می‌تواند در این راه کمک شایانی کند.

۲-۳. برگزاری و تشکیل سمینارها و کنگره‌ها

از جمله راه‌هایی که می‌توان با ملت‌های دیگر ارتباط برقرار نموده و واقعیات و حقایق انقلاب اسلامی را به آنها تفهیم کرد حضور فعال و استفاده از کنگره‌ها و سمینارهای مختلف و در موقعیت‌های مناسب می‌باشد. در این نوع اجتماعات که از ملت‌های مختلف و به خصوص از برگزیدگان آنها شرکت می‌کنند، بهترین موقعیت برای جمهوری اسلامی فراهم می‌گردد تا مذاکرات و گفتگوها را جهت داده و موجبات بیداری و آگاهی شرکت‌کنندگان در این نوع اجتماعات را فراهم نماید.

از جمله این سمینارها و کنگره‌ها می‌توان به کنگره ائمه جمعه و جماعات، مراسم دهه فجر، کنگره وحدت و سمینار نهضت‌های آزادی‌بخش مانند سمینار فلسطین (حشمت‌زاده، ۱۳۸۶: ۵۳-۵۵) سازمان کنفرانس کشورهای اسلامی، اجلاس رؤسای بین‌المجالس و تقریب مذاهب اسلامی اشاره کرد. در اینجا به بررسی دو مورد از مهم‌ترین این اجتماعات یعنی «مجمع جهانی تقریب مذاهب اسلامی» و «مراسم حج» می‌پردازیم.

۳-۲-۱. مجمع جهانی تقریب مذاهب اسلامی (دارالتقریب بین المذاهب الاسلامیه)

جمهوری اسلامی ایران جهت تحقق هرچه بیشتر وحدت و تفاهم میان مذاهب اسلامی موجود در کشور و نیز نزدیکی به دیگر ملل مسلمان جهان، برنامه‌ها و فعالیت‌های گسترده‌ای را از آغاز شکل‌گیری خود انجام داده است؛ از جمله: احترام به حقوق و عقاید فرقه‌های اهل سنت، برگزاری مراسم هفته وحدت، ایجاد امکانات آموزشی، رفاهی و بهداشتی، مبارزه با تبلیغات تفرقه‌افکن و آرامش‌زدا، برگزاری کنفرانس‌های بین‌المللی و سرانجام تأسیس مجمع جهانی تقریب مذاهب اسلامی.

«تقریب» نزدیک نمودن مذاهب به یکدیگر و حذف موانع روانی مصنوعی است. بنابراین تقریب نه «تذویب» است و نه «تخریب»؛ یعنی مقصود آن، ذوب مذاهب در یک مذهب دیگر و تخریب مذاهب و حمله یک مذهب به مذهب دیگر نیست. (هادی، ۱۳۸۷: ۵۹) نزدیک شدن پیروان مذاهب اسلامی با هدف تعارف و شناخت مشترکات یکدیگر و توسعه مشترکات به منظور دستیابی به برادری و اخوت دینی بر اساس اصول مسلم و مشترکات اسلامی و نیز معذور نمودن همدیگر در نقاط مورد اختلاف، «تقریب مذاهب اسلامی» است. (تسخیری الف، ۱۳۸۴: ۲۳) هدف اصلی از وحدت و تقریب مذاهب اسلامی این است که مسلمانان خود را «امت واحده» بدانند: «إِنَّ هَذِهِ أُمَّتُكُمْ أُمَّةً وَاحِدَةً وَأَنَا رَبُّكُمْ فَاعْبُدُونِ» (انبیاء، ۹۲)، خداوند متعال در مورد وحدت مسلمین می‌فرماید: «وَاعْتَصِمُوا بِحَبْلِ اللَّهِ جَمِيعًا وَلَا تَفَرَّقُوا وَاذْكُرُوا نِعْمَةَ اللَّهِ عَلَيْكُمْ إِذْ كُنْتُمْ أَعْدَاءً فَأَلَّفَ بَيْنَ قُلُوبِكُمْ فَأَصْبَحْتُمْ بِنِعْمَتِهِ إِخْوَانًا وَكُنْتُمْ عَلَىٰ شَفَا حُفْرَةٍ مِنَ النَّارِ فَأَنْقَذَكُمْ مِنْهَا كَذَلِكَ يُبَيِّنُ اللَّهُ لَكُمْ آيَاتِهِ لَعَلَّكُمْ تَهْتَدُونَ» (آل عمران، ۱۰۳) همگی به ریسمان الهی چنگ بزنید و پراکنده نشوید، و یاد بیاورید نعمت خدا را بر خودتان هنگامی که با یکدیگر دشمن بودید. خداوند قلوب شما را با یکدیگر مهربان کرده و

شما برادر یکدیگر شدید و بر لبه پرتگاه آتش بودید، که از آن نجاتتان داد، چنین است که خدا آیات خویش را برای شما بیان می‌کند، شاید هدایت شدید.»

پس از پیروزی انقلاب اسلامی ایران و در آغاز رهبری حضرت آیت الله خامنه‌ای، ایشان به تأسیس «مجمع تقریب» فرمان دادند. می‌توان تأسیس این نهاد را در ادامه فعالیت‌های «دارالتقریب بین المذاهب الاسلامیه» که در زمان مرحوم «شیخ محمد تقی قمی» در قاهره ایجاد شده، دانست. اهداف اصلی این مجمع به این شرح است: کمک به احیا و گسترش معارف اسلامی و دفاع از حریم قرآن کریم و سنت پیامبر ﷺ، کوشش در راه ایجاد تفاهم و آشنایی بیشتر میان علما، متفکران و پیشوایان مذهبی در سرتاسر جهان، گسترش اندیشه تقریب میان اندیشمندان و فرهیختگان جهان اسلام و انتقال آن به توده‌های مسلمان و آگاهی دادن به آنها نسبت به عوامل تفرقه‌انگیز، کوشش در راه تحکیم و اشاعه اصل اجتهاد و استنباط در مذاهب اسلامی، سعی در ایجاد هماهنگی و تشکیل جبهه واحد در مقابل دشمنان اسلام بر اساس اصول مسلم اسلامی، رفع بدبینی و شبهات میان پیروان مذاهب اسلامی. (تسخیری، ۱۳۸۴ الف: ۲۵-۲۶)

مجمع تقریب مذاهب برنامه‌های متعددی را برای نشر معارف اسلامی انجام می‌دهد، این طیف شامل برنامه‌های پژوهشی، آموزشی، مطبوعاتی و انتشاراتی، بین‌المللی و ارتباط با مراکز علمی مهم جهان اسلام است. (بزرگی، ۱۳۸۴: ۲۶-۴۷) مجمع تقریب مذاهب اسلامی توانسته است با فعالیت‌های خود به صورت مستقیم و غیرمستقیم، به صدور ارزش‌های انقلاب اسلامی ایران کمک کند. برای مثال، فعالیت‌های این مجمع باعث نزدیکی بیشتر میان شیعیان و اهل سنت شده و تا حدودی از تنش‌ها کاسته است که خود در ارائه چهره‌ای مناسب‌تر از انقلاب ایران نقش مؤثری داشته است. در زمینه تقریب و وحدت میان مذاهب اسلامی با توجه به اندیشه‌های امام خمینی (ره) راهکارهای زیر را می‌توان پیشنهاد نمود:

- تکیه بر وحدت کلمه و اشتراکات مذهبی: مسلمانان در اعتقاد به قرآن، پیامبر ﷺ، قبله و... اشتراک دارند و عقل و شرع اقتضا می‌کند که بر مشترکات فراوان خود تکیه نموده و از برجسته کردن اختلافات جزئی پرهیز کنند و وحدت کلمه داشته باشند: «قُلْ يَا أَهْلَ الْكِتَابِ تَعَالَوْا إِلَى كَلِمَةٍ سَوَاءٍ بَيْنَنَا وَبَيْنَكُمْ ... ؛ بگو ای اهل کتاب، بیایید به سوی سخنی که میان ما و شما مشترک است...» (آل عمران، ۶۴)

- دوری نمودن از اختلافات و تسلیم در برابر امر خدا: «وَمَنْ يُسْلِمْ وَجْهَهُ إِلَى اللَّهِ وَهُوَ مُحْسِنٌ فَقَدِ اسْتَمْسَكَ بِالْعُرْوَةِ الْوُثْقَى؛ کسی که قلب و جان خود را تسلیم خدا کند و در آستان پروردگار سر تسلیم و اطاعت فرود آورد در حالی که محسن و نیکوکار باشد به دستگیره محکمی دست زده است.» (لقمان، ۲۲)

- حفظ حرمت یکدیگر: افزون بر مقدسات مشترک بین مسلمین، برخی از اعتقادات هم جزء اختصاصات هر مذهب است. پیروان مذاهب اسلامی نباید مقدسات خاص یکدیگر را مورد اهانت قرار دهند و همدیگر را تحریک نمایند. اگر پیروان اسلام حرمت همدیگر را نگاه ندارند، دشمنان اسلام مقدسات مشترک همه مسلمانان مانند قرآن کریم، رسول اکرم صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ و مکان‌های مقدس آنان را مورد اهانت قرار می‌دهند. کما اینکه تاکنون از این اختلافات سوء استفاده‌های بسیاری نموده‌اند.

- گفتگوی رهبران مذاهب اسلامی و ایجاد تعاون و همکاری: تفاهم و همدلی علمای مذاهب اسلامی و کاستن از سوء تفاهمات، اصل مهم دیگری است که بدون گفتگوی مستمر و ارتباط سالم علمی - فرهنگی مداوم امکان‌پذیر نیست. به طور قطع، برای جهان اسلام «گفتگوی بین مذاهب اسلامی» بر «گفتگوی بین ادیان و تمدن‌ها» تقدم دارد. حج بهترین فرصتی است که می‌تواند ارتباط و همفکری عالمان و نخبگان جهان اسلام را فراهم سازد.

- گسترش گفتگو میان نخبگان مذاهب اسلامی: می‌توانند در سایه وحدت و آرامش، بستر علمی و تحقیقاتی را گسترش دهند؛ زیرا در این بستر، نتایج بسیار مطلوب و ارزشمندی به دست آمده و خواهد آمد.

- تعمق روابط کشورهای اسلامی و پرهیز از دشمنی نسبت به یکدیگر: بر هیچ مسلمانی جایز نیست که بیش از سه روز متوالی برادر دینی‌اش را از روی کینه و عداوت ترک نماید. کاهش اختلافات و تنش‌ها یکی دیگر از اصولی است که لازم است کشورهای مسلمان به آن توجه نمایند.

- قرآن کریم و نبوت پیامبر صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ دو عامل مهم برای اتحاد: قرآن کتابی جامع و کامل با سه مقوله اخلاق، عقاید و احکام، همواره این ندا را به گوش جهانیان می‌رساند

که اگر مسلمانان در زیر سایه آن جمع شوند، هدایت و رستگار می‌شوند. بر این اساس، امام خمینی (ره) می‌فرماید:

قرآن کریم که به ما دستور داده و به مسلمین دستور وحدت داده برای یک سال، ده سال و صد سال نیست، برای سرتاسر عالم است. در سرتاسر تاریخ و ما محتاج به این هستیم که عملاً وحدت را محقق بکنیم. (امام خمینی (ره)، ۱۳۶۴: ۱۹، ۲۵۰)

همچنین نبوت پیامبر ﷺ و رهبری واحد نیز یکی دیگر از عوامل وحدت شیعه و سنی است.

- تکیه بر شخصیت حضرت علی عَلَيْهِ السَّلَام: مسلمانان شیعه و سنی می‌توانند با تبیین شخصیت امام علی عَلَيْهِ السَّلَام به نتایج قابل ملاحظه‌ای دست یابند.

- تنظیم منشور وحدت اسلامی و ارائه راهکارها: تهیه و تنظیم منشور وحدت اسلامی سبب خواهد شد که ملت‌ها و کشورهای مسلمان بر اساس آن یک اتحادیه عظیم را شکل دهند و بر مبنای اصول تعریف شده، انسجام خویش را به جامعه جهانی نشان دهند.

علاوه بر موارد فوق، برخی راهکارهای دیگر را نیز می‌توان بیان داشت که عبارتند از:

گفتگوی علمی بین عالمان شیعه و سنی در مورد اختلاف نظرهای فقهی و سیاسی، تأسیس نهادهای پژوهشی برای نظارت و کنترل برداشت‌های نادرست و جلوگیری از تحریف معنوی قرآن و سنت، تأسیس مرکزی برای شناخت و معرفی دقیق اهل بیت و شبهه‌زدایی از زندگی آنان و جلوگیری از تحریف سیمای عترت، گسترش فرهنگ انس با قرآن و حدیث، اهتمام به خودسازی و تقویت مساجد و نماز، دفاع از آزادی اندیشه و بیان در چارچوب قرآن و سنت، ترغیب مسلمانان به پرهیز از نسبت دادن اتهام به یکدیگر، احیای فریضه امر به معروف و نهی از منکر در جامعه اسلامی، احیای روحیه خودباوری و نفی غرب‌زدگی. (ر.ک: واعظزاده خراسانی، ۱۳۸۲: ۱۹-۴۹؛ ۱۳۸۶: ۱۷۷-۱۹۸؛ قاضی عسکر، ۱۳۸۶: ۱۹۹-۲۱۱؛ هادی، ۱۳۸۷: ۵۷-۸۱؛ تسخیری ۱۳۸۴ ب: ۹-۲۶؛ بعدرانی، ۱۳۸۴: ۵۳-۶۲)

۲-۲-۳. مراسم حج

کعبه اولین مرکز جهانی برای عبادت، مایه برکت و هدایت برای همه جهانیان،^۱ مرجع همه مردم، جایگاه امن و امان و آرامش^۲ و عامل قیام همگانی و مردمی برای تحقق اهداف بلند پیامبران الهی است. از این رو مراسم حج نیز یکی از مسائل عبادی - سیاسی آیین مقدس اسلام به شمار می‌رود و نسبت به سایر موارد تأثیرگذاری بیشتری دارد و در میان فرایض و دستورهای دین، کمتر فریضه‌ای مانند حج، مورد توجه و سفارش قرار گرفته است. خداوند سبحان درباره منفعتهای حج می‌فرماید: «وَأَذِّنْ فِي النَّاسِ بِالْحَجِّ يَأْتُوكَ رِجَالًا وَعَلَىٰ كُلِّ ضَامِرٍ يَأْتِينَ مِنْ كُلِّ فَجٍّ عَمِيقٍ، لِيَشْهَدُوا مَنَافِعَ لَهُمْ وَيَذْكُرُوا اسْمَ اللَّهِ فِي أَيَّامٍ مَّعْلُومَاتٍ عَلَىٰ مَا رَزَقَهُمْ مِنْ بَهِيمَةِ الْأَنْعَامِ فَكُلُوا مِنْهَا وَأَطْعِمُوا الْبَائِسَ الْفَقِيرَ.» (حج، ۲۷-۲۸) اگر بخواهیم مردم را به قیام علیه ظلم و ستم دعوت کنیم مناسب‌ترین مکان کنگره عظیم حج است. همچنان که امام حسین علیه السلام برای نهضت خونین کربلا، انجام داد و قیام مصلح جهانی حضرت مهدی (عج) نیز از کنار همین کعبه است و آنچه از ابراهیم علیه السلام به ما ارث رسیده، قیام در برابر جباران است. پس کعبه خانه‌ای برای قیام است و تحرک و جنب و جوش است نه سکون و سکوت. امام خمینی (ره) نیز در این زمینه می‌فرماید:

حج، بهترین میعادگاه مَعَارِفِه مِلَّتِهَا‌ی اسلامی است که مسلمانان، با برادران و خواهران دینی و اسلامی خود از سراسر جهان آشنا می‌شوند و ... گردهم می‌آیند و با کنار گذاردن تشخّص‌ها و رنگ‌ها و ملیت‌ها و نزادها، به سرزمین و خانه اولین خود رجعت می‌کنند و ... دورنمای تشکّل اُمّت محمدی صلی الله علیه و آله و سلم را در سراسر جهان به نمایش می‌گذارند. (امام خمینی (ره)، ۱۳۷۱: ۲۰، ۱۳)

امام (ره) حجاج را «رسولان پیام انقلاب اسلامی» (همان، ۱۳۶۴: ۱۷، ۲۹) می‌داند که باید حامل پیام ملت ایران به تمام ملت‌های مظلوم جهان باشند. بنابراین باید گفت

۱. «إِنَّ أَوَّلَ بَيْتٍ وُضِعَ لِلنَّاسِ لَلَّذِي بِبَكَّةَ مُبَارَكًا وَهُدًى لِّلْعَالَمِينَ.» (آل عمران، ۹۶)
 ۲. «وَإِذْ جَعَلْنَا الْبَيْتَ مَثَابَةً لِّلنَّاسِ وَأَمْنًا وَاتَّخِذُوا مِن مَّقَامِ إِبْرَاهِيمَ مُصَلِّينَ وَعَهِدْنَا إِلَىٰ إِبْرَاهِيمَ وَإِسْمَاعِيلَ أَنْ طَهِّرَا بَيْتِيَ لِلطَّائِفِينَ وَالْقَائِمِينَ وَالرُّكَّعِ السُّجُودِ.» (بقره، ۱۲۵)

که یکی از فلسفه‌های بزرگ مراسم حج جنبه سیاسی آن است و از اینجاست که مسأله برائت از مشرکین نمود می‌یابد. از این رو حج یک عبادت صرف و بدون توجه به اجتماع نیست؛ بلکه با مسائل عمومی اسلام ارتباط تنگاتنگ دارد و در حقیقت نقطه التقای عبادت با سیاست، و مرکز پیوند پرستش خدا با دیگر مسائل سیاسی، اجتماعی، اقتصادی و فرهنگی است و اصولاً نمی‌توان حج را از دو خصیصه عبادت و سیاست جدا نمود، بلکه این دو تاروپود حج را تشکیل می‌دهند. ایشان در مورد بعد سیاسی حج می‌فرماید:

این کنگره سرپا سیاست که به دعوت ابراهیم و محمد ﷺ بر پا می‌شود و از هر گوشه دنیا و از هر فوج عمیق در آن اجتماع می‌کنند برای منافع ناس است، و قیام به قسط است و در ادامه بت‌شکنی‌های ابراهیم و محمد است و طاغوت‌شکنی‌ها و فرعون‌زدودن‌های موسی است. (همان، ۱۳۷۱: ۲۰، ۱۸)

از این منظر، مسأله برائت از مشرکین دارای اهمیت بسیاری می‌باشد. «برائت» تعبیری قرآنی است به مفهوم بیزاری و اجتناب از مشرکین و دشمنان مسلمانان و قطع پیوند با آنها.^۱ امام (ره) بر برپایی مراسم اعلام برائت از مشرکین به صورت تظاهرات و راهپیمایی تأکید نموده است. چنین اقداماتی باعث آگاهی و بیداری بیشتر مسلمانان و در نتیجه ایجاد وحدت در میان مسلمین می‌شود.

۱. خداوند در زمینه برائت از مشرکین می‌فرماید: «بِرَاءَةٌ مِنَ اللَّهِ وَرَسُولِهِ إِلَى الَّذِينَ عَاهَدْتُمْ مِنَ الْمُشْرِكِينَ * فَسِيحُوا فِي الْأَرْضِ أَرْبَعَةَ أَشْهُرٍ وَعَلَّمُوا أَنَّكُمْ غَيْرُ مُعْجِزِي اللَّهِ وَأَنَّ اللَّهَ مُخْزِي الْكَافِرِينَ * وَأَذَانٌ مِنَ اللَّهِ وَرَسُولِهِ إِلَى النَّاسِ يَوْمَ الْحَجِّ الْأَكْبَرِ أَنَّ اللَّهَ بَرِيءٌ مِنَ الْمُشْرِكِينَ وَرَسُولُهُ فَإِنْ تُبْتُمْ فَهُوَ خَيْرٌ لَكُمْ وَإِنْ تَوَلَّيْتُمْ فَأَعْلَمُوا أَنَّكُمْ غَيْرُ مُعْجِزِي اللَّهِ وَبَشِّرِ الَّذِينَ كَفَرُوا بِعَذَابٍ أَلِيمٍ؛ (توبه، ۱-۳) این است اعلام بیزاری و برائت خداوند و پیامبرش به مشرکانی که با آنها عهد بسته‌اید. پس چهارماه فرصت دارید در زمین آزادانه سیر کنید، اما بدانید که شما نمی‌توانید خدا را ناتوان سازید و نیز بدانید خداوند خوارکننده کافران است. این اعلامی است از طرف خدا و پیامبرش به عموم مردم در روز حج اکبر (عید قربان) که خدا و رسولش از مشرکان بیزارند اگر توبه کنید به نفع شماست و اگر سرپیچی نمایید، بدانید نمی‌توانید خدا را ناتوان سازید. ای پیامبر! کافران را به عذاب دردناک بشارت ده.»

۳-۳. تربیت و اعزام مبلغ به کشورهای اسلامی

از جمله روش‌هایی که برای ایجاد تماس مستقیم با مردم سایر کشورها می‌توان به کار گرفت، تربیت و اعزام هیأت‌های تبلیغی - مذهبی از وعاظ و روحانیون آگاه به مسائل روز جهانی به کشورهای دیگر می‌باشد و این امر با توجه به آمادگی زیادی که ملت‌های محروم این مناطق برای پذیرش حقایق اسلام دارند ضرورت داشته و نتایج ثمربخشی به دنبال خواهد داشت. امام خمینی(ره) در مورد اهمیت اعزام مبلغ به سایر کشورها می‌فرماید:

اعزام مبلغ از امور بسیار لازم است که باید با دقت عمل شود. ما که می‌گوییم می‌خواهیم انقلابمان را صادر کنیم، نمی‌خواهیم با شمشیر باشد، بلکه می‌خواهیم با تبلیغ باشد. (امام خمینی(ره)، ۱۳۶۸: ۱۸، ۷۲)

و آن چیزی که الآن بر شما آقایان اهل علم و طلاب محترم و فضیلتی معظم - عَظَمَ اللهُ اجْرَهُم - ... هست این است که باید متفرق بشوید در بلاد، و مسائل ما را به بلاد تبلیغ بفرمایید. (همان، ۱۳۶۱: ۶، ۸۴)

جمهوری اسلامی ایران در زمینه تبلیغ و اعزام مبلغ، مکان‌هایی را به تربیت افرادی از دیگر کشورها به خصوص کشورهای اسلامی اختصاص داده است، که عمده‌ترین این مراکز حوزه‌های علمیه هستند. امام خمینی(ره) در این زمینه می‌فرماید: «ما حوزه‌های علمیه را می‌خواهیم برای حفظ اسلام، ترویج احکام الهی و قوانین قرآنی.» (همان، ۱، ۱۵۹)

آنچه در این میان مهم است توانایی مبلغان در امر خطیر تبلیغ ارزش‌های انقلاب اسلامی می‌باشد؛ چنانچه رهبر انقلاب اسلامی، حضرت آیت‌الله خامنه‌ای، در این زمینه می‌فرماید:

باید برای این کار اشخاصی مهیا و آماده باشند. کسانی که اصولاً درس و دوره این کار را دیده باشند. روانشناسی کشورهای خارجی را بدانند، ملت‌ها و زبان آنها را بشناسند و بتوانند با آنها حرف بزنند و تفاهم کنند (آیت‌الله خامنه‌ای، ۱۳۷۳: ۲۹۱) و برای تبلیغ دین، آگاه شدن از حقایق دین و آگاه شدن از اوضاع عالم از وظایف ماست. (همان، ۲۹۷)

ایشان صفاتی را برای مبلغان اسلام ضروری می‌دانند، این صفات عبارتند از: توجه به خدا، قصد قربت، اخلاص، پندپذیری نفس، پرهیز از دنیاطلبی و منافع شخصی، تواضع، قناعت، شجاعت و دوری از تظاهر. (رزاقی، ۱۳۷۰: ۳۱، ۵۸-۵۷، ۶۴-۶۶، ۷۶) حضرت امام (ره) نیز یکی از خصوصیات بارز مبلغ را شجاعت و عدم ترس از مشکلات احتمالی در راه تبلیغ بیان می‌کند. (امام خمینی (ره)، ۱۳۶۱: ۱، ۳۱۰-۳۱۱)

در حال حاضر به منظور افزایش کارایی تربیت مبلغان، در مراکز متعددی از جمله در دانشکده باقرالعلوم علیه السلام و مدرسه معصومیه علیهم السلام از طلاب داخلی برای آموزش در دوره‌های زبان انگلیسی، عربی و فرانسه، پذیرش صورت می‌گیرد. آموزش زبان‌های خارجی به عنوان ابزار کار تبلیغ برای طلاب بسیار ضروری است تا بتوانند به درستی در عرصه بین‌المللی آرمان‌های اسلام و انقلاب اسلامی را اشاعه دهند:

پیش‌تر احتیاج به زبان، زبان‌های خارجی نبود، امروز احتیاج است به این، یعنی جزو برنامه تبلیغات مدارس باید زبان باشد، زبان‌های زنده دنیا، آنهایی که در همه دنیا شایع‌تر است. این باید یکی از چیزهایی باشد که در مدارس دینی ما که می‌خواهند تبلیغ بکنند، این امروز محل احتیاج است؛ مثل دیروز نیست که ما صدامان از ایران بیرون نمی‌رفت. امروز ما می‌توانیم در ایران باشیم و به زبان دیگری همه جای دنیا را تبلیغ کنیم، در همه جا مبلغ باشیم، و علاوه بر آن امروز رفتن به همه جای دنیا یک امر آسان و عادی است که مبلغین آن شاء الله باید تربیت بشوند. (امام خمینی (ره)، ۱۳۶۸: ۱۸، ۱۰۴)

نباید فراموش کرد که امروزه با توجه به رشد روزافزون اسلام در دنیا و لزوم تأمین نیازهای دینی مسلمانان، راه‌اندازی و توسعه حوزه‌های علمیه در سراسر دنیا ضروری است. همچنین نباید از نقش ارتباطی دانشگاه و حوزه نیز غافل بود؛ چنانچه امام خمینی (ره) می‌فرماید:

دانشگاه پیوند خودش را با فیضیه محکم کند. و فیضیه محکم کند پیوستگی خودش را به دانشگاه. شما دو قشری هستید که اگر اصلاح بشوید، اصلاح می‌شود ملت‌ها. و اگر خدای نخواستہ شما اصلاح نشوید، یا منزوی بشوید، مملکتان و کسانی که می‌توانند در مملکت کاری بکنند منزوی خواهند شد، و قدرت‌هایی که منافع خودشان را از دست داده‌اند به میدان می‌آیند و یک حکومت وجیه‌الملة می‌آورند روی کار، و آن حکومت وجیه‌الملة تمام چیزهای ما را به باد فنا خواهد داد. (همان، ۱۳۶۱: ۱۴، ۱۸۸)

از دیدگاه امام راحل، رسالت دانشگاه و حوزه در ترسیم سیاست‌های فرهنگی و تربیت جوانان از حساسیت و ظرافت‌هایی برخوردار است که غفلت از آنها انحراف ارزش‌ها و استحاله معنوی را پدید می‌آورد. از سوی دیگر، همسویی و وحدت رویه در سیاست‌های کلان فرهنگی کشور و ارزیابی مستمر کارکردهای سازمان‌ها و نهادهای تبلیغی و دینی و بهره‌گیری از هنر اصیل اسلامی در قالب نثرهای نو و متقن، شعر، داستان و درک مقتضیات زمان و روحیه فرهنگی و نیازهای فکری نسل نو، مؤلفه‌هایی است که روزآمد بودن و کارایی مراکز و نهادهای تربیتی و آموزش تأثیرگذار هستند. حاصل کلام اینکه، آموزش‌های صحیح، جامع و کاربردی نوجوانان و جوانان از مقطع ابتدایی تا سطوح عالی دانشگاه و حوزه بهترین و تأثیرگذارترین راهکار انتقال و تبلور مفاهیم و ارزش‌های انقلاب اسلامی و دفاع مقدس در فردای ایران اسلامی است.

۳-۵. استفاده از تبلیغات رسانه‌ای

دین مبین اسلام، آیینی «جهانی» (انعام، ۱۹؛ نساء، ۱) و «جاودانه» (احزاب، ۴۰) است و آمده تا رابطه بین خدا، انسان و جهان را تبیین و تنظیم کند. چنین دینی برای تحقق ویژگی‌هایی که از خاتمیت آن برخاسته، ماهیتاً باید تبلیغی هم باشد و از همه ظرفیت‌ها برای گسترش خود بهره ببرد تا مفاهیم و پیام‌های آسمانی آن به همه انسان‌ها برای همیشه و در همه جا برسد و اتمام حجت، محقق گردد. (نساء، ۱۶۵؛ اسراء، ۱۵) از این نظر، تبلیغ آموزه‌های دین از ضروری‌ترین عوامل پایداری و تداوم آیین توحیدی اسلام است و اطلاع‌رسانی در زمینه معارف و برنامه‌های مکتب حیات‌بخش اسلام، مهم‌ترین راهکار نشر و توسعه اندیشه‌های مذهبی و دینی می‌باشد.

موضوع تبلیغ و دعوت از جمله موضوعات مهمی است که پس از انقلاب اسلامی ایران، به دلیل ماهیت تبلیغی آن، مورد توجه اندیشمندان بسیاری در حوزه و دانشگاه قرار گرفته است. امام خمینی(ره) در بیان اهمیت مسأله تبلیغ می‌فرماید:

در یک همچو محیطی که تمام رسانه‌های گروهی به ضد اسلام واقعاً و به ضد جمهوری اسلامی ایران تبلیغ می‌کنند، امروز بر همه واجب است که تبلیغ اسلام کنند. تبلیغات داخلی برای اینکه مبادا خدایی نخواستہ مردم تحت تأثیر تبلیغات سوء ابرقدرت‌ها واقع بشوند و بالاتر از او تبلیغات در

خارج باید بشود، ما تبلیغاتمان در خارج بسیار ناقص است. (امام خمینی(ره)،
۱۳۶۱: ۱۶، ۱۵۱-۱۵۲)

امروزه با استفاده از پیشرفته‌ترین اختراعات علمی از جمله استفاده از ماهواره‌ها و شبکه اطلاع‌رسانی اینترنت موضوع تهاجم فرهنگی و تبلیغاتی از جمله مسائل مهم و موضوع روزانه تنها برای جمهوری اسلامی نمی‌باشد، بلکه صدای اعتراض سایر ملل را نیز بلند کرده است. امام خمینی (ره) در این باره می‌فرماید:

تبلیغات مسأله‌ای است پراهمیت و حساس، یعنی دنیا با تبلیغات حرکت می‌کند. آن قدری که دشمنان ما از حربہ تبلیغات استفاده می‌کنند از طریق دیگری نمی‌کنند. و ما هم باید به مسأله تبلیغات بسیار اهمیت دهیم و از همه چیزهایی که هست بیشتر به آن توجه کنیم. (امام خمینی(ره)، ۱۳۶۴:
۱۷، ۱۵۷)

بی‌تردید در دنیای معاصر، رسانه‌ها در فرهنگ جامعه نقش غالب را بازی می‌کنند و این بازی را نه فقط با بازتاب فرهنگ، بلکه با شرکت در فرهنگ‌سازی نیز به اجرا می‌گذارند، نقش آنها پیچیده است. از یک سو جزء فرایندهایی هستند که فرهنگ از آن بیرون می‌آید و ساخته می‌شود. از سوی دیگر، در صحنه‌ای بازی می‌کنند که حیات اجتماعی و فرهنگی در آن جریان دارد. رسانه‌ها در ساختار بندی مسائل برای عموم هوشیار، نقش اصلی را بر عهده دارند. (لازار، ۱۳۸۰: ۸۶)

البته وظیفه تبلیغات تنها به ترغیب و تغییر افکار عمومی و برانگیختن مردم و اعمال و اقدام‌های مطلوب و مورد نظر محدود نمی‌شود، بلکه تقویت و حفظ افکار و اعتقادات موجود نیز از وظایف انکارناپذیر مبلغان و دستگاه‌های تبلیغی است. از این رو در این صورت، مردم خودی در مقابل حملات روانی و تبلیغات مسموم دشمن از ایمنی بیشتری برخوردار می‌شوند.

تبلیغات دو هدف عمده و اساسی را دنبال می‌کند: افزایش میزان اشتراک مساعی و گسترش و تفهیم وحدت میان مردم کشور خود و سایر دوستان و هم‌پیمانان و همچنین تلاش برای ایجاد تفرقه، تشتت و کاهش میزان همکاری میان مردم و نیروهای کشور دشمن را در سرلوحه فعالیت‌های خود قرار می‌دهند. (شیرازی، ۱۳۷۶: ۱۳۳-۱۳۴) در

جای جای کلام حضرت امام (ره) نیز به اهداف بسیار زیادی جهت تبلیغ برمی‌خوریم که مهم‌ترین آنها عبارتند از: معرفت الله، بسط توحید و شناخت مردم از عالم، انسان‌سازی و ارشاد، زدودن ظلم از جامعه و اقامه عدل در آن، تعلیم و تربیت بشر، اخراج انسان از ظلمت به نور و توجه دادن وی به معنویات و برتری دادن انسان بر ملائک. (همایون، ۱۳۸۳: ۲۰۸)

آشنایی با فرهنگ، آداب و رسوم، افکار و اعتقادات یک قوم، یک گروه و یا یک جامعه و در ورای آن آشنایی با روح زمان از اساسی‌ترین شرایطی است که باید در انجام تبلیغات و ارائه پیام به آن توجه داشت. با توجه به اینکه فرهنگ و ساخت جوامع، حالتی پویا و در حال تکامل و دگرگونی دارد، همواره باید روش‌ها و شیوه‌های تبلیغاتی نیز همگام با این تغییر و تحول، انتخاب و مورد استفاده قرار گیرند. بنابراین شناخت جامعه مخاطبان و چگونگی به کارگیری ابزار تبلیغاتی مناسب از اهمیت زیادی برخوردار است.

۷-۳. حمایت از جنبش‌های آزادیبخش

اصولاً کانون اصلی و عمده هر نوع مبارزه علیه مستکبرین، نهضت‌های آزادیبخش جهان هستند که در دامان توده‌های مستضعف پرورش و رشد یافته و در حمایت و دفاع از آنها قیام می‌کنند. دولت جمهوری اسلامی ایران بر طبق نص صریح قانون اساسی وظیفه دارد که از این نوع حرکت‌ها حمایت کند. مهم‌ترین زمینه‌های تأثیرپذیری جنبش‌های سیاسی - اسلامی از انقلاب اسلامی را می‌توان در عقیده مشترک^۱، دشمن مشترک^۱، هدف مشترک^۲ و وحدت‌طلبی^۳ و مردم‌گرایی دانست.

۱. گرچه انقلاب اسلامی ایران، انقلابی شیعی است، ولی همانند هر مسلمان و هر جنبش اسلامی به وحدانیت خدا و به رسالت پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله معتقد است. کعبه را قبله آمل و آرزوهای معنوی خود می‌داند، قرآن را کلام خداوند و آن را منجی بشریت گمراه تلقی می‌کند و به دنیای پس از مرگ و قبل از آن، صلح، برادری و برابری ایمان دارد. (ر.ک: جندی، ۱۳۷۱: ۲۵۷-۲۶۰) همانگونه که امام خمینی (ره) نیز می‌فرماید: «در کلمه توحید که مشترک بین همه است، در مصالح اسلامی که مشترک بین همه است، با هم توحید کلمه کنید.» (امام خمینی (ره)، ۱۳۶۱: ۲، ۳۲)

یکی از مهم‌ترین اهداف انبیا نجات ملت‌های تحت ستم بوده است؛ چنانچه خداوند در قرآن مجید کوشش کردن و همت گماردن برای نجات مردم مستضعف و محروم را از وظایف اصلی جامعه اسلامی می‌شمارد و می‌فرماید: «وَمَا لَكُمْ لَا تُقَاتِلُونَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ وَالْمُسْتَضْعَفِينَ مِنَ الرِّجَالِ وَالنِّسَاءِ وَالْوِلْدَانِ الَّذِينَ يَقُولُونَ رَبَّنَا أَخْرِجْنَا مِنْ هَذِهِ الْقَرْيَةِ الظَّالِمِ أَهْلِهَا وَاجْعَلْ لَنَا مِنْ لَدُنْكَ وَلِيًّا وَاجْعَلْ لَنَا مِنْ لَدُنْكَ نَصِيرًا؛ چرا در راه خدا جهاد نمی‌کنید در صورتی که جمعی ناتوان از مرد و زن و کودک شما که در مکه اسیر ظلم کفارند آنها دائم می‌گویند: «بار خدایا ما را از این شهری که مردمش ستمکارند بیرون آور و از جانب خود برای ما بیچارگان نگهدار و یآوری بفرست.» (نساء، ۷۵)

امام خمینی(ره) نیز بلافاصله پس از پیروزی انقلاب در ایران اعلام می‌دارند که:

ملت آزاده ایران هم اکنون از ملت‌های مستضعف جهان در مقابل آنان که منطقتشان توپ و تانک و شعارشان سرنیزه است کاملاً پشتیبانی می‌نماید. ما از تمام نهضت‌های آزادیبخش در سراسر جهان که در راه خدا و حق و حقیقت و آزادی مبارزه می‌کنند پشتیبانی می‌کنیم. (امام خمینی(ره)، ۱۳۶۱: ۱۲، ۱۳۸)

بنابراین مسأله حمایت از مستضعفین در قبال مستکبرین جهان، مورد توجه اساسی رهبر انقلاب اسلامی بود؛ به طوری که ایشان چند ماه بعد از به ثمر رسیدن انقلاب

۱. انقلاب اسلامی و جنبش‌های اسلامی، دارای دشمن مشترک هستند. این دشمن مشترک همان استکبار جهانی به سرکردگی آمریکا و اسرائیل است. امام خمینی(ره) در این رابطه می‌فرماید: «دشمن مشترک ما که امروز اسرائیل، آمریکا و امثال اینهاست، می‌خواهند حیثیت ما را از بین ببرند و ما را تحت ستم دوباره قرار بدهند، این دشمن مشترک را دفع کنید.» (همان، ۱۶، ۲۸۹)

۲. انقلاب اسلامی ایران و جنبش‌های اسلامی معاصر، خواهان برچیده شدن ظلم و فساد و اجرای قوانین اسلام و استقرار حکومت اسلامی در جامعه مسلمانان از طریق نفی قدرت‌ها و تکیه بر قدرت الهی و توده‌های مردمند.

۳. تکیه و تأکید انقلاب اسلامی و رهبری آن بر لزوم وحدت همه قشرها و همه مذاهب اسلامی در نیل به پیروزی در صحنه داخلی و خارجی، زمینه دیگر گرایش جنبش‌های سیاسی - اسلامی معاصر به سوی انقلاب اسلامی است.

تأسیس حزب جهانی به نام «مستضعفین» را مطرح کردند.^۱ همچنین قانون اساسی با توجه به محتوای انقلاب اسلامی ایران که حرکتی برای پیروزی تمامی مستضعفین بر مستکبرین بود زمینه تداوم این انقلاب را در داخل و خارج کشور فراهم می‌کند، به ویژه در گسترش روابط بین‌الملل با دیگر جنبش‌های اسلامی و مردمی می‌کوشد تا راه تشکیل «امت واحد جهانی» را فراهم کند و استمرار مبارزه در نجات ملل محروم و تحت ستم در تمامی جهان قوام یابد و در تأیید این نکته اصل یازده قانون اساسی بیان می‌دارد:

به حکم آیه «ان هذه امتکم امة واحدة و انا ربکم فاعبدون» همه مسلمانان یک امتند و دولت جمهوری اسلامی موظف است سیاست کلی خود را بر پایه ائتلاف و اتحاد ملل اسلامی قرار دهد و کوشش پیگیر به عمل آورد تا وحدت سیاسی، اقتصادی و فرهنگی جهان اسلام را تحقق بخشد.

البته در این اصل تنها وحدت مسلمانان جهان مورد توجه قرار گرفته، نه وحدت بشریت در جهان، ولی طبیعی است که وحدت مسلمانان از گام‌های مؤثر و اولیه برای نیل به وحدت بشریت و زمینه‌ساز حکومت جهانی اسلام می‌باشند. اصل یکصد و پنجاه و دوم بیان می‌دارد که: «سیاست خارجی جمهوری اسلامی ایران بر اساس نفی هرگونه سلطه‌جویی و سلطه‌پذیری، حفظ استقلال همه‌جانبه و تمامیت ارضی کشور، دفاع از حقوق همه مسلمانان و عدم تعهد در برابر قدرت‌های سلطه‌گر و روابط صلح‌آمیز متقابل با دول غیر محارب، استوار است.»

و بر اساس اصل یکصد و پنجاه و چهار قانون اساسی نیز: «جمهوری اسلامی ایران سعادت انسان در کل جامعه بشری را آرمان خود می‌داند و استقلال و آزادی و حکومت حق و عدل را حق همه مردم جهان می‌شناسد. بنابراین در عین خودداری

۱. «من امیدوارم که یک حزب به اسم حزب مستضعفین در تمام دنیا به وجود بیاید و همه مستضعفین با هم در این حزب شرکت کنند و مشکلاتی را که سر راه مستضعفین است از میان بردارند و در مقابل مستکبرین و چپاولگران شرق و غرب قیام کنند و دیگر اجازه ندهند که مستکبرین بر مستضعفین عالم ظلم کنند...» (امام خمینی(ره)، ۱۳۶۱: ۸، ۲۵۰).

کامل از هرگونه دخالت در امور داخلی ملت‌های دیگر از مبارزه حق‌طلبانه مستضعفین در برابر مستکبرین در هر نقطه از جهان حمایت می‌کند.»

همچنین در ماده شانزده اصل سوم قانون اساسی بیان شده که «تنظیم سیاست خارجی کشور بر اساس معیارهای اسلام، تعهد برادرانه نسبت به همه مسلمانان و حمایت بی‌دریغ از مستضعفان جهان» است.

با توجه به اصول فوق و مقدمه قانون اساسی که انقلاب ایران را حرکتی برای پیروزی نهایی مستضعفین بر مستکبرین می‌داند، یکی از اهداف مهم سیاست خارجی جمهوری اسلامی مبارزه با استکبار جهانی و حمایت از مردم مستضعف دنیا در هر نقطه‌ای با هر نژاد، زبان و مذهب تعریف می‌شود. به هر حال، نظام جمهوری اسلامی با توجه به معیارهای مکتب خود نمی‌تواند نظاره‌گر چنین مظالمی در دنیا باشد و از اهداف مهم خود در سیاست خارجی ظلم‌ستیزی و حمایت از مستضعفین در قبال مستکبرین را قرار داده تا وعده الهی که همانا حاکمیت مستضعفین بر جهان است، تحقق یابد: «وَتُرِيدُ أَنْ نَمُنَّ عَلَى الَّذِينَ اسْتُضِعُوا فِي الْأَرْضِ وَنَجْعَلَهُمْ أَئِمَّةً وَنَجْعَلَهُمُ الْوَارِثِينَ؛ ما اراده کردیم که منت گذاریم بر مستضعفین در زمین و آنها را پیشوایان خلق و وارث دیگران قرار دهیم.» (قصص، ۵)

بر اساس اندیشه‌های امام راحل، کمک به جنبش‌های آزادیبخش، علاوه بر آنکه در اهداف مرحله‌ای حرکت دولت اسلامی نقش تعیین‌کننده دارد از مقدمات تحقق آرمان نهایی اسلام و مسلمین، یعنی تشکیل دولت جهانی عدل اسلامی است. شاید بتوان گفت این اصل، پیش‌شرط و زمینه‌ساز شروع آخرین دوره تاریخی در بینش اسلامی است. اگر امتی در انتظار ظهور اسم عدل در جهان است، نمی‌تواند فعلاً نه در راه گسترش عدالت و در ترویج ظلم‌ستیزی نکوشد. بخصوص در بینش شیعی که اولین امام آن مظهر عدالت و نیز شهید عدالت بود و آخرین امام آن نیز مظهر عدل و داد و تبلور حاکمیت و امامت مستضعفین خواهد بود. این اصل اعتبار و جایگاه والاتری نسبت به بقیه مذاهب جهان اسلام دارد.

کمک‌های مادی و معنوی که جمهوری اسلامی ایران می‌تواند به نهضت‌های آزادیبخش جهان ارائه دهد عبارت است از: با استفاده از تجربیات خود در ارشاد و

راهنمایی آنها بکوشد، با تأمین امکانات لازم در داخل کشور موقعیت مناسب برای آموزش و فعالیت آنها فراهم آورد و در مجامع بین‌المللی از حقوق آنها دفاع کند.

۹-۳. پذیرش و اعزام دانشجوی

از شیوه‌های دیگر برای برقراری تماس با سایر ملت‌ها اعزام دانشجویان متعهد به سایر کشورها و مهم‌تر از آن پذیرش دانشجویان از سایر کشورها مخصوصاً از کشورهای اسلامی و آفریقایی به دانشگاه‌های ایران می‌باشد. پذیرش دانشجویان خارجی در دانشگاه‌های کشور می‌تواند به آشنا ساختن آنها با جامعه اسلامی و دستاوردهای انقلاب نقش مهمی را در صدور انقلاب بازی نماید.^۱ با تأسیس و آغاز به کار دانشگاه بین‌المللی امام خمینی(ره) که به طور عمده پذیرای دانشجویان خارجی می‌باشد در این جهت گام مهمی برداشته شده که امید است به نحو مطلوبی توسعه و از آن بهره‌بردار گردد. (محمدی، ۱۳۷۶: ۶۰)

همچنین در مقوله اعزام دانشجویان متعهد به کشورهای دیگر، جمهوری اسلامی می‌تواند به نتایج مؤثری دست یابد، امام خمینی(ه) در این زمینه می‌فرماید:

شما نمونه باشید در کشورهای دیگر که شماها از جمهوری اسلامی هستید. ما امروز احتیاج به این داریم که اسلام را در هر جا تقویت کنیم و در هر جا پیاده کنیم و از مملکت خودمان اسلام را به جاهای دیگر به آن معنایی که در مملکت الآن حاصل شده صادر کنیم و یکی از وجه صدورش همین شما جوان‌ها هستید که در سایر کشورها می‌روید و جمعیت‌های زیادی به تماشای شما می‌آیند، به تماشای قدرت‌های شما می‌آیند. باید طوری بکنید که این جمعیت‌های زیاد را دعوت کنید عملاً به اسلام. در اعمالتان، در رفتارتان، در کردارتان طوری باشید که نمونه باشد برای جمهوری اسلامی و جمهوری اسلامی با شما به جاهای دیگر هم ان شاء الله برود... (امام خمینی(ره)، ۱۳۶۴: ۱۶، ۸۱)

۱. برای مطالعه بیشتر رجوع کنید به :

هم اکنون دانشگاه‌های مختلفی در سطح کشور به جذب دانشجویان خارجی پرداخته‌اند؛ از این دسته می‌توان به دانشگاه‌های صنعتی شریف، شهید بهشتی، تهران، اصفهان، شیراز و دانشگاه بین‌المللی امام خمینی (ره) قزوین، اشاره نمود. هر ساله میزان بورسیه این دانشجویان رو به افزایش است.^۱

نتیجه:

دین اسلام، دینی است که از آغاز ظهور خویش داعیه جهانی داشته است، و خود را متعلق به تمام مردم جهان می‌دانسته نه ملت، قوم و یا نژادی خاص. بنابراین همه مؤمنین و محسنین از هر دینی که می‌خواهند باشند به صرف اعتقاد داشتن در «توحید» برادر همدیگرند. بر اساس چنین ایدئولوژی، «اسلام» را منطقه جغرافیایی و مرزهای طبیعی مشخص نمی‌سازد. به عبارتی مرز، معنای متداول خود را از دست می‌دهد و معنایی اعتقادی پیدا می‌کند. بالطبع برخورداری انقلاب ایران از این جهانی‌بینی، نه تنها امنیت و مصالح مردم مسلمان، کشور و حکومت جمهوری اسلامی ایران از هم جدا نبوده، بلکه مرتبط با امنیت و مصالح دیگر مسلمانان جهان نیز می‌باشد.

به همین علت، جمهوری اسلامی ایران باید از ابزارها و شیوه‌های مناسبی استفاده نماید که به نتایج مفید و مؤثری در زمینه فوق نائل گردد. به همین منظور، امام خمینی (ره) همواره در بیانات خود در جهت صدور هرچه بهتر ارزش‌های انقلاب اسلامی ایران، از ابزارها و شیوه‌هایی همچون: صدور انقلاب از طریق الگوسازی، استفاده از سمینارها و کنگره‌ها به خصوص مراسم حج، تربیت و اعزام مبلغ، تبلیغات گسترده رسانه‌ای، حمایت از جنبش‌های آزادی‌بخش و پذیرش و اعزام دانشجویان به سایر کشورها، رهنمودهایی ارائه می‌نمودند.

بر اساس این رهنمودها، جمهوری اسلامی ایران در برخورد با واقعیات پیچیده جهان امروز، به این جمع‌بندی رسیده است که پیدا کردن اهداف و آرمان‌های انقلاب اسلامی در زمانی کوتاه و با توجه به منابع خود واقع‌بینانه نمی‌باشد. پس در عین

۱. برای مطالعه بیشتر رجوع کنید به:

ایستادگی بر روی اصول و آرمان‌های خود با واقعیات موجود نیز کنار آمده و برخوردی عملی و جدی را با آنها نموده است. در عین حال، جمهوری اسلامی ایران در برخورد با هر موضوع جدید ارزیابی لازم را در اتخاذ سیاست‌های خود نسبت به منابع خود، واقعیات موجود و آرمان‌ها و اصول اعلام شده نموده و سیاستی را در پیش گرفته که با کمترین هزینه، بیشترین بهره را برده باشد.

منابع و مآخذ:

۱. آقای، داوود، (۱۳۸۲) سازمان‌های بین‌المللی، تهران، انتشارات نسل نیکان.
۲. ابهری، محمدعلی، (۱۳۷۶) «جهانگردی در جمهوری اسلامی ایران: مسائل و نارسایی‌ها»، فقه (کاوشی نو در فقه اسلامی)، شماره ۱۴.
۳. اسپوزیتو، جان . ال، (۱۳۸۸) انقلاب ایران و بازتاب جهانی آن، تهران، مرکز بازشناسی اسلام و ایران.
۴. اکبر، احمد، (۱۳۸۰) پست مدرنیسم و اسلام، ترجمه فرهاد فرهمندفر، تهران، نشر ثالث.
۵. امام خمینی، (۱۳۸۵) صحیفه امام: مجموعه آثار امام خمینی، تهران، مؤسسه تنظیم و نشر آثار امام خمینی، مؤسسه چاپ و نشر عروج.
۶. بزرگی، مهدی، (۱۳۸۴) «نقش انقلاب اسلامی در بیداری و وحدت مسلمانان»، فصلنامه اندیشه تقریب، سال دوم، شماره ۵.
۷. بعدرانی، احسان، (۱۳۸۴) «رسالت مجمع تقریب و افق‌های آن»، فصلنامه اندیشه تقریب، سال اول، شماره ۳.
۸. بنایی، علی، (۱۳۸۶) درآمدی بر اتحاد ملی و انسجام اسلامی، قم، نور مطاف.
۹. بهرامی، قدرت الله؛ نظریور، مهدی، (۱۳۸۸) انقلاب اسلامی و انقلاب‌های جهان، قم، انتشارات زمزم هدایت.
۱۰. پاپلی یزدی، محمدحسین؛ مهدی سقایی، (۱۳۸۲) «گردشگری و تبارشناسی: صورت‌بندی یک پدیده جغرافیایی»، فصلنامه تحقیقات جغرافیایی، شماره ۶۹.
۱۱. تسخیری، محمدعلی، (۱۳۸۴ الف) «وحدت اسلامی و تقریب مذاهب»، فصلنامه حکومت اسلامی، سال دهم، شماره ۳۷.

۱۲. تسخیری، محمدعلی، (۱۳۸۴ب) «ایده‌هایی درباره‌ی استراتژی تقریب»، فصلنامه اندیشه تقریب، سال اول، شماره ۲.
۱۳. جمشیدی، محمدحسین، (۱۳۸۰) نظریه عدالت از دیدگاه فارابی، شهید صدر و امام خمینی (ره)، تهران، پژوهشکده امام خمینی و انقلاب اسلامی.
۱۴. جندی، انور، (۱۳۷۱) اسلام و جهان معاصر، ترجمه حمید رضا آذیر، مشهد، انتشارات آستان قدس رضوی.
۱۵. حشمت‌زاده، محمدباقر، (۱۳۸۶) تأثیر انقلاب اسلامی ایران بر کشورهای اسلامی، تهران، سازمان انتشارات پژوهشگاه فرهنگ و اندیشه اسلامی.
۱۶. حق‌پناه، رضا، (۱۳۸۰) «عدالت اجتماعی در قرآن»، فصلنامه اندیشه حوزه، سال هفتم، شماره ۲.
۱۷. دهدشتی، شاهرخ؛ آنچه‌ای، زهره و امیرحسین، (۱۳۸۳) «راهکارهای توسعه گردشگری در جمهوری اسلامی ایران» (برگرفته از راهکارهای توسعه گردشگری در کشورهای مالزی، ترکیه و تونس)، فصلنامه مطالعات جهانگردی، شماره ۴.
۱۸. رزاقی، احمد، (۱۳۷۰) اهمیت و ضرورت تبلیغات با الهام از رهنمودهای رهبر معظم انقلاب اسلامی حضرت آیت الله خامنه‌ای، تهران، سازمان تبلیغات اسلامی.
۱۹. شالچیان، طاهره، (۱۳۸۲) «آثار میان فرهنگی و نقش گردشگری در ایجاد وفاق بین ادیان اسلام و مسیحیت»، فصلنامه مطالعات جهانگردی، شماره ۳.
۲۰. شیرازی، محمد، (۱۳۸۳) جنگ روانی و تبلیغات، تهران، انتشارات معاونت تبلیغات و انتشارات حوزه نمایندگی ولی فقیه در دانشکده فرماندهی و ستاد سپاه پاسداران انقلاب اسلامی.
۲۱. امام خمینی (ره)، روح الله، (۱۳۶۱)، صحیفه امام، ج ۱-۲، ۸-۹، ۱۱-۱۵، (بهمن ۱۳۶۱)، ج ۱۷ (بهمن ۱۳۶۴) ج ۱۸ - ۱۹ بهار (۱۳۶۸)، ۲۰ - ۲۱ (۱۳۷۱)، تهران انتشارات، مرکز مدارک فرهنگی انقلاب اسلامی.
۲۲. طیب، علیرضا، (۱۳۷۹) «جایگاه ملاحظات فرهنگی در برنامه‌ریزی علمی برای توسعه گردشگری»، اطلاعات سیاسی - اقتصادی، شماره ۱۵۷ و ۱۵۸.
۲۳. عمید زنجانی، عباسعلی، (۱۳۸۶) انقلاب اسلامی و ریشه‌های آن، تهران، انتشارات نشر کتاب سیاسی.

۲۴. غلامی، رضا، (۱۳۸۴) «انقلاب فرهنگی: طرح اجمالی ساماندهی دستگاه فرهنگی کشور»، ماهنامه اندیشه و تاریخ سیاسی ایران معاصر، سال چهارم، شماره ۳۷.
۲۵. قاضی عسکر، علی، (۱۳۸۶) «نقش و جایگاه حج در تحقق همگرایی اسلامی»، فصلنامه اندیشه، سال سیزدهم، شماره ۵ و ۶.
۲۶. کراچکوفسکی، ایگناتی یولیانوویچ، (۱۳۷۹) تاریخ نوشته‌های جغرافیایی در جهان اسلام، ترجمه ابوالقاسم پاینده، تهران، انتشارات علمی و فرهنگی.
۲۷. کروی، مهدی، (۱۳۸۲) «فرهنگ و گردشگری»، فصلنامه مطالعات جهانگردی، شماره ۲.
۲۸. کریمی، غلامرضا، (۱۳۸۵) «جمهوری اسلامی ایران و سازمان‌های بین‌المللی»، فصلنامه علوم سیاسی، سال نهم، شماره ۳۶.
۲۹. لازار، ژودیت، (۱۳۸۰) افکار عمومی، ترجمه مرتضی کتبی، تهران، نشر نی.
۳۰. لطیفی پاکده، لطفعلی، (۱۳۸۸) شناخت انقلاب اسلامی، قم، پژوهشکده تحقیقات اسلامی.
۳۱. محمد حسن، زکی، (۱۳۶۶) جهانگردان مسلمان در قرون وسطی، ترجمه عبدالله ناصر طاهری، تهران، مرکز نشر فرهنگی رجا.
۳۲. محمدی، منوچهر، (۱۳۸۸) تحلیلی بر انقلاب اسلامی، چاپ اول، تهران، انتشارات امیر کبیر.
۳۳. مصفا، نسرین، (۱۳۸۵) نگاهی به سیاست خارجی جمهوری اسلامی ایران، چاپ اول، تهران، مرکز چاپ و انتشارات وزارت امور خارجه.
۳۴. مؤسسه تنظیم و نشر آثار امام خمینی (ره)، (۱۳۷۶) صدور انقلاب (از دیدگاه امام خمینی)، چاپ دوم، تهران، مؤسسه تنظیم و نشر آثار امام خمینی (ره).
۳۵. مؤسسه فرهنگی قدر ولایت، (۱۳۸۰) ویژگی‌های انقلاب اسلامی و راه‌های تداوم آن در آئینه نگاه رهبر معظم انقلاب اسلامی، تهران، مؤسسه فرهنگی قدر ولایت.
۳۶. نقی‌زاده، محمد، (۱۳۷۷) «اهداف و موضوعات جهانگردی در فرهنگ اسلامی»، اطلاعات سیاسی - اقتصادی، شماره ۱۳۷ و ۱۳۸.
۳۷. واعظ‌زاده خراسانی، محمد، (۱۳۸۲) «راه‌های تقریب مذاهب اسلامی و وحدت مسلمانان»، فصلنامه مطالعات اسلامی، شماره ۶۰.

۳۸. واعظزاده خراسانی، محمد، (۱۳۸۶) «تقریب مذاهب اسلامی ضرورتی استراتژیک»، فصلنامه اندیشه، سال سیزدهم، شماره ۵ و ۶.
۳۹. هادی، قربانعلی، (۱۳۸۷) «نگرشی تطبیقی به تقریب مذاهب و ناسیونالیسم»، فصلنامه اندیشه تقریب، سال چهارم، شماره ۱۵.
۴۰. همایون، محمدهادی، (۱۳۷۷) «جهانگردی و ارتباطات میان فرهنگی»، فصلنامه پژوهشی دانشگاه امام صادق علیه السلام، شماره ۶ و ۷.
۴۱. همایون، محمدهادی، (۱۳۸۳) «سیر اندیشه تبلیغ از امام خمینی (ره) تا آیت‌الله خامنه‌ای»، فصلنامه پژوهشی دانشگاه امام صادق علیه السلام، شماره ۲۱.

